

Tip Svobodného hlasu na prázdninový výlet

h kudy tam?

Do Žerotína se lze dostat autem i autobusem, cestavlakem je komplikovaná. Turisté by museli do Vrba nad Lesy a od tamtud pěšky po silnici do Panenského Týnce a dál po modré turistické značce do Žerotína.

Právě modře značená turistická trasa, která v Panenském Týnci začíná a přes Žerotín prochází, stojí za zmínku. Je to jedna z nejkrásnějších tras na Lounsku. Vede lesy a chmelnicemi Přírodního parku Džbán. Po půldenním pochodu se turista dostane ze Žerotína přes Samotín, Bilichov, Mlýna Kroučovou do Třeboci. Tam je možné buď čekat na autobus, nebo se vydat dál pěšky přes Džbán do Rakovníka či údolím Klášterského potoka do Loun. V obou případech je to pěkný celodenní výlet pro zdatnější dálkošlapy.

Také druhá trasa, zeleně značená, patří mezi nejkrásnější na Džbánsku. Týneckými lesy vede přes Čertovku a přírodní památku Velký a Malý štít na Dřevčicu dál přes Smilovice a kolem svaté Markéty do Dolního Ročova. Dál je po zeleně možné jít do Horního Ročova a přes Solopysky a Přetluky na Výrov, což je ale skutečně jen pro vytrvalé chodce.

Přes Žerotín nevede žádná cyklotrasa, odvážlivým s horskými koly si dovolují navrhout třeba tento okružní výlet. Z Panenského Týnce po modré (určené pro pěší) přes Žerotín, Samotín a Bilichov až k vyhlídce nad obcí Mlý. Odtud po silnici na Bor a lesní asfaltku kolem Zichovecké myslivny na Hříškov, odkud se dá dojet po lesní asfaltové cestě zpět do Panenského Týnce. Uvedenou trasu jsem projel a ještě cestou z kola sbíral houby. Zejména v první fázi, mezi Žerotínem a Mlým, je však cesta náročnější a vhodná jen pro horská kola.

h občerstvení, nákupy

V Žerotíně jsou si patrně dobře vědomi, že turistům je třeba něco nabídnout, takže možnost, jak se zde občerstvit, je oproti srovnatelně velkým obcím dost, byť někdy časově poněkud omezených.

Smišené zboží Tomi prodává v pondělí od 7 do 10 a od 16 do 18 hodin, od úterý do pátku od 7 do 11 a odpoledne opět od 16 do 18 hodin. Nakoupíte zde i o víkendech, v sobotu od 7 do 11 hodin, v neděli od 9 do 11 hodin.

Občerstvení nabízí Žerocká hospoda, která má v pondělí zavřeno, od úterý do čtvrtka je v provozu od 15 do 22 hodin, v pátek od 15 do půlnoci a v sobotu od 13 hodin do půlnoci, v neděli od 13 do 22 hodin. V obci je také cukrárna Valentýn s malou místností a terasou. Otevírací dobu jsme nikde neobjevili, podle místních „když jsou doma a mají co prodávat, tak otevřou, takže když budou mít výletníci štěstí, tak jim to vyjde“. Stylové občerstvení nabízí kiosk Modrá zátoka u rybníka, který bývá v létě obležen všemi, kteří se chtějí vykoupat. Otevřeno je zde v pondělí od 16 do 22 hodin, od úterý do čtvrtka od 17 do 22 hodin, v pátek od 15 do 24 hodin, v sobotu od 13 do 24 hodin a v neděli od 13 do 22 hodin.

h co je tam?

Ze hradu Žerotín zbyly dnes už jen dva fragmenty zdí a paláce, sklep a dvojité příkopy. Historik Lounska P. František Štědrý soudí, že Žerotínové si postavili hrad jako náhradu za ztracenou lounskou tvrz, které se zmocnil král, aby mohl založit město Louny. Hrad se skládal z obdélníkového paláce a útočné věže, bergfritu. Pravděpodobně byla čtverhranná, což byl v Čechách té doby jev zcela ojedinělý. Pseudorománská kaple s věžičkou v obci na rozcestí pod hradem pochází z roku 1900.

V Žerotíně se narodili malíř Antonín Chlouba (1873 - 1927 Šluknov), autor podobizen a obrazů s historizujícími náměty; a přírodovědec Oldřich Šustera (1879 - 1971 Praha), entomolog, který pečoval o sbírky blanokřídlého hmyzu v Národním muzeu v Praze.

Zbohatli, postavili, zchudli.

■ Jaké byly osudy rodu Žerotínů a jejich hradu

Klasik české nauky o hradech August Sedláček se domnívá, že vesnice Žerotín existovala už před tím, než zde vznikl hrad, který převzal název obce a podle něj se začali psát příslušníci později slavného rytířského rodu. Dnesní vzezření hradu nenapovídá, že šlo o kdysi tak významné sídlo. Jak to asi bylo se Žerotíny, o tom hovoříme s lounských archivářem Janem Marešem.

■ **Trosky hradu v Žerotíně, z kterého zbylo jen několik zdí, působí opravdu žalostně. Je možné, že toto byl rodový hrad bohatých Žerotínů? Nepůsobí skutečně málo vznešeně?**

„Na první pohled možná ano, ty zbytky jsou skutečně malé. Problém je v tom, že rod Žerotínů se rychle rozrostl a původní rodový hrad nebyl jediným který vlastnili. Proto asi zřejmě toto sídlo příliš nepředstavovali.“

■ **Je možné ze dvou zdí, které zbyly, odhadnout, jak hrad vypadal?**

„Nejstarší zpráva o hradu pochází z roku 1250, kdy se po něm píše první doložený člen Žerotínského rodu Ratibor. Hrad se zřejmě v této době stavěl, je to obecně doba, kdy slechtické hrady vznikají. Jeho poměrně jednoduchá podoba mu vydržela prakticky po celou dobu jeho existence až do zániku v 17. století. Hrad je malý, stojí na nevelkém návrší nad obcí. Co příroda odeprala na přirozené ochraně, to musel dohnat člověk ochranou mohutnými valy. Hrad byl obtočen dvojitým pásem valů a příkopů, které mu zajišťovaly na tehdejší dobu skutečně výbornou ochranu. Vlastní jádro bylo nerozsáhlé, skládalo se jen ze dvou větších budov. Jednak hradního paláce, který zabíral celou jednu stranu dispozice, a obranné věže. O ní je sporné, zda byla čtverhranná nebo kulatá. Pokud by byla čtverhranná, jednalo by se o unikát.“

■ **Kdo se postavil na hradní nádvoří, objeví i jakýsi sklípek. Nebo začátek tajné chodby?**

„Tajná chodba vypadá sice romanticky, ale je to položasypaný vchod do sklepení hradního paláce. Sklep byl v 16. století valeně zaklenut, opraven a ještě ve 20. století sloužil jako sklad.“

■ **Můžeme vůbec odhadovat, proč si Žerotínové vybrali pro stavbu hradu místo v údolí, široko daleko jen samé lesy a pole,**

na půl cesty ze Slaného do Loun?

„Asi právě proto! On ten hrad je skutečně skoro na půl cesty ze Slaného do Loun.“

A to nebyla cesta ledajaká. Kolem Žerotína procházela stará zemská cesta z Prahy přes Slaný na Louny, kde se větvila na cesty do Saska nebo dál přes Cheb do říše. V době, kdy hrad vznikal, tedy někdy ve 13. století, to byla významná stezka. Zřejmě byla hlavním impulsem ke vzniku hradu.“

■ **V Žerotíně měl být prý i poklad, který**

odvezl Švédové. Je likvidace hradu spojena skutečně se vpádem Švédů?

„Likvidace v tom fyzickém smyslu ano. Během velkého švédského vpádu v roce 1639 velice utrpěla celá oblast severozápadních Čech a jedním ze zničených míst byl právě hrad Žerotín. On ale svou obrannou a vojenskou funkci přestal plnit už dříve. Již v 16. století byl používán pouze jako správní centrum panství. Vpád Švédů znamenal jen dokonání dlouhodobého zániku.“

■ **Z bohatého a velkého rodu, který se neustále větvil, toho asi mnoho nezbýlo. Jaký byl jeho konec?**

„Místní větve Žerotínů zanikla poměrně brzy. Už kolem poloviny 15. století žili pouze dva členové. Kolem roku 1460 rod definitivně vymírá. Jejich panství v této oblasti získali částečně Házmburkové, částečně další slechtické rodiny, s kterými byli Žerotínové původně spřízněni.“

h co je v okolí?

O Panenském Týnci už byla jednou v tomto seriálu řeč, proto jej vynecháme a vydejme se ze Žerotína na cestijným směrem. Dál po modré lze dojít do Bilichova, kdysi zemědělské a dnes hlavně rekreační vsi Džbánska. Bývalý lovecký zámek v Bilichově stojí na pokrajích západně od vsi. Je to prostá patrová klasicistní budova se sedlovou střechou, kde prošla několika stavebními úpravami. Vystavějí v první polovině 19. století majitelé zlonického panství, knížeata Kinští. Po druhé světové válce se zámek stal majetkem polesí Bilichova spolu s příslušnými hospodářskými objekty sloužil jeho správě.

Lesy v okolí Žerotína stojí za celodenní procházky. Připomeňme Cikánský dolík, který je národní přírodní památkou s nalezištěm kriticky ohrožených druhů rostlin - šášiny načernalé nebo lenky zobánkaté. Za dvěma údolíčky pak je další národní přírodní památka, Bilichovské údolí. Tam se pro změnu vyskytuje opět kriticky ohrožená kýchavice černá. Taje ostatně k vidění i cestou po modré turistické trase v lokalitě Na Pilavě. V tomto případě jde o jedno z prvních v Čechách zjištěných přírodních nalezišť kýchavice.

Dál od obce, ale ještě na katastru Žerotína, stojí památný buk lesní. Našli byste ho v jehlínatém porostu nedaleko křižovatky silnice od Hvízdalky do Rovníčova se silnicí na Bor. Nejméně sto padesát let starý strom má obvod kmene téměř čtyři a půl metru. Nedaleko odtud, u zmiňované silnice od Hvízdalky do Rovníčova, jsou další dvě přírodní památky, Národní přírodní rezervace Malý a Velký štít se významnými druhy rostlin (medvědice lékařská, pýchava vápnomilná, zimozrázka alpský) na opukových stránkách. Kromě zmíněných zvláště chráněných druhů rostlin se zde na svazích vyskytuje hvězdnice chlumní, okrotice bílá, chrpa chlumní, dřín jamní, lilie zlatohlávek, medovník velkokvětý čiverník dvoulistý. Mezi stromy převládají smrk ztepilý, borovice lesní, modřín opadavý, dub letní, buk lesní, javor, jilm, lipa a habr. Ale to už jsme se od Žerotína hodně vzdálili.

h trocha historie

Poprvé je obec zmíněna v roce 1250, kdy jako svědek vystupuje Ratibor ze Žerotína. Žerotínové sídlili na rodinném hradu do poloviny 15. století, po nich patřil Házmburkům, Míčanům z Klinštejna, Vřesovcům a dalším, od roku 1678 Ditrichštejnům. Hrad byl obýván až do třicetileté války, kdy ho zpusťovali Švédové. V 17. století bylo žerotínské zboží součástí panství Budyně. Tereziánský katastr z roku 1756 uvádí v obci 87 obyvatel, hostinec a kovárnu. Popis Žerotína z roku 1859 uvádí, že hrad byl obehnan dvojitým valem. Na vnitřním valu zřídili Ditrichštejnové v roce 1857 sušárnu švestek. Hradní valy a rozvaliny byly posázeny ořechy a třešněmi. Podzemní chodby vedly k východu a do lesa. Okolí obce bylo vyhlášené pěstováním švestek. Na katastru Žerotína a Zichovce bylo v roce 1920 napačeno 6.611 švestek, tehdy nejvíce na Lounsku. Žerotínské polesí bylo největším na Lounsku, zahrnovalo 5.322 hektarů lesa. Úplně žné tady mivali myslivci (od roku 1914 do roku 1929 bylo odstřeleno 1.484 veverka, 905 zajíců, 431 koroptví, 129 srnců, 69 bažantů, 69 lasic, 41 tetřevků, 37 lišek, 37 tetřevů, 30 sluk, ondatra a jezevec). Za první republiky patřily k Žerotínu také osady Zichovec a Samotín, dnes už v kladenském okresu. Nejvíce obyvatel měl Žerotín v roce 1900, celkem 480.

h pověsti a báje

O lesích u Žerotína, Zichovce a Bilichova se vypráví, že jsou střeženy mocnými lesními dévami - jezinkami. Nejčastěji se prý zjevují před Zichovcem právě v místech, kde se říkávalo „U jezínka.“